

El Gust per la Lectura 2018-2019

Tema: refugiats Cicle mitjà d'Educació Primària

Guia didàctica

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

El Gust per la Lectura 2018-2019

Cicle mitjà d'Educació Primària

EL VIATGE

GUIA DIDÀCTICA

Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme

Servei d'Immersion i Acolliment Lingüístics

Marta Vingut

Maig de 2018

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del Text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la Protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, està exempt de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative Commons](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca). Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

Índex

1. Justificació. Per què aquest llibre?	5
2. Objectius. Què pretenem amb aquesta lectura?	6
3. El llibre. El viatge	7
3.1. Fitxa tècnica.....	7
3.2. Argument	7
3.3. Gènesi de l'obra.....	8
3.4. Format i paratextos.....	9
3.5. Il·lustració	10
3.6. Text.....	11
3.7. L'autora. Coneguem Francesca Sanna	12
4. Orientacions per a la lectura: Per llegir, pensar-hi i gaudir-ne... ..	13
5. Estructura de les activitats del dossier.....	15
6. Proposta d'activitats de lectura. Mirem, escoltem, llegim, parlem-ne, pensem-hi, i sobretot, gaudim-ne	15
6.1. Abans de llegir.....	15
Activitat 1. Tema	15
Activitat 2. Concepte d'empatia.....	17
Activitat 3. Mirem l'obra	17
Activitat 4. Presentem breument l'autora i el gènere de l'àlbum il·lustrat	20
Activitat 5. Diari de lectura.....	20
6.2. Durant la lectura.....	21
Activitat 6. Llegim, mirem i pensem.....	21
6.3. Després de la lectura.....	22
Activitat 7. Parlem-ne.....	22
Activitat 8. Rellegim el conte.....	25
Activitat 9. Recreem el conte. Què hauria passat i què passaria si.....	26
Activitat 10. Establim vincles d'empatia	29
6.4. Activitats d'ampliació	30
Activitat 11. Anem a la biblioteca	30
Activitat 12. Reflexionem amb les il·lustracions	31
Activitat 13. Els ocells i jo	32
Activitat 14. Reflexionem sobre la personalitat de l'autora	32

Activitat 15. Trobem punts de connexió entre dos àlbums il·lustrats	33
Activitat 16. Ara i no tan lluny d'aquí.....	36
Activitat 17. Coneguem els drets dels refugiats.....	37
Activitat 18. Empatitzem amb una vivència.....	38
7. Recursos sobre els drets dels infants	42

1. Justificació. Per què aquest llibre?

El viatge és un títol literari per treballar el tema dels refugiats, perquè narra d'una manera molt vívida l'experiència d'una família que ha de fugir de casa seva per a cercar protecció després de superar tota mena de dificultats i pors. En el dossier sobre el tema que hem titulat *Persones que cerquen refugi... En diuen refugiats* es parla de la complexitat que suposa tractar el tema que ens ocupa amb els nens i els joves, i no ha estat fàcil decidir quin llibre podia ser una òptima proposta per a cicle mitjà. En les properes línies justifiquem la tria, però avancem que aquest àlbum és molt apropiat també per a lectors de cicle superior i fins i tot de secundària, adaptant-ne les propostes d'activitat.

Cercàvem una obra literària que, a més del gust per la lectura, fos idònia per ensenyar l'aplicació de les estratègies de comprensió lectora a partir de la reflexió que provoca el tema plantejat (en aquest cas el de les persones refugiades). Que l'experiència de la persona que fugí del seu país es presenti amb un embolcall literari que fins i tot pot ser embellidor no vol dir que el tema no sigui dur. I d'un abast que supera la vivència personal de qui fugí, perquè el que li passa és una conseqüència directa de la política dels països en guerra i dels mediadors. Alhora, l'experiència també es veu condicionada per l'actitud de la població d'acollida, amb què potser es pot identificar el lector.

L'obra de Sanna es presenta en el format d'un àlbum il·lustrat,¹ el qual ens ajuda a copsar la complexitat dels fets narrats amb un doble llenguatge, lingüístic i visual, que afavoreix la comprensió global d'un tema que per a molts infants de cicle mitjà resulta massa abstracte perquè no forma part de les seves vivències quotidianes. Però el buit se salva amb unes il·lustracions saturades de color i que fan explícites situacions i expressions fàcils d'identificar. Això no obstant, convé assenyalar que, precisament per la potència de les imatges, l'obra pot generar desconcert i fins i tot una certa por en els lectors més joves del cicle mitjà. Per aquest motiu, voldríem subratllar que aquesta obra hauria de ser acompanyada en un primer moment mitjançant una lectura guiada.² L'obra té un gran potencial per a la reflexió en una conversa literària, que si

¹ En l'àlbum il·lustrat el text i la il·lustració són una unitat i treballen plegats per a comunicar el significat de la història. Segons Teresa Duran, en l'àlbum il·lustrat la imatge és imprescindible per a entendre la narració. Recomanem la lectura de BADIA, M. i LLADÓ, C. (2013). *Els àlbums il·lustrats: una descoberta, diverses veus. Guia per al professorat*. Accessible en línia a: http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0061/8a244715-1333-4a23-adcc-735622e229f8/albums_illustrat.pdf [Consulta: 26.01.18]

² La lectura guiada. Una proposta per treballar el procés lector. http://xtec.gencat.cat/web/.content/projectes/lectura/impulslectura/materialsformacio/documents/3_DOSSIER_lectura_guiada_-131004_rev16_c.pdf [Consulta: 26.01.18]

resulta satisfactòria, permetrà al lector reprendre de manera autònoma la lectura d'aquest àlbum en altres moments.

A banda del suport visual, considerem que la quantitat de text, la seva estructura interna i el lèxic emprat resulten adequats per a la lectura col·lectiva i autònoma de l'alumnat de cicle mitjà. Així mateix, en la selecció del llibre també hem tingut en consideració que l'obra fos accessible en llengua catalana, fàcilment localitzable a les biblioteques i llibreries i que fos una obra recent i interessant per descobrir.

2. Objectius. Què pretenem amb aquesta lectura?

Aquesta obra ha estat escollida amb l'objectiu d'estimular el gust per la lectura dels lectors de cicle mitjà, que llegint un llibre d'una temàtica tan èticament complexa i actual com la crisi de les persones refugiades tenen l'oportunitat de ser crítics amb un tema que malauradament remou la consciència del món, sobretot als països desenvolupats. A continuació concretem els objectius amb més detall.

Respecte de la **competència lectora**:

- Gaudir de la lectura tot practicant estratègies de comprensió i de metacognició.
- Participar i gaudir de la conversa literària, tot compartint impressions i emocions de manera col·lectiva amb els iguals.
- Descobrir com la lectura d'un àlbum il·lustrat pot fer créixer els valors personals i col·lectius.
- Estimular l'hàbit lector.

Respecte de la **competència social i ciutadana**:

- Provocar situacions de reflexió sobre una crisi que afecta la societat avui.
- Promoure el sentiment d'empatia vers l'experiència i les necessitats de la població refugiada.
- Desvetllar la competència intercultural, posant en dubte alguns estereotips i prejudicis sobre les persones refugiades.
- Qüestionar l'actitud de les poblacions receptores.
- Contribuir a l'educació de ciutadans culturalment sensibles, fomentant la inclusió de manera sensible, crítica i compromesa.

3. El llibre. El viatge

3.1. Fitxa tècnica

Títol: *El viatge*

Autor i il·lustrador: Francesca Sanna

Traducció al català: Anna Gorina

Editorial: La petita Impedimenta

Data i lloc de l'edició: Barcelona, 2016

Edició en llengua original: Flying Eye Books – Nobrow (2015)

Títol de l'original: *The Journey*

Llengua: català (El llibre s'ha traduït a 14 llengües)

Temàtica: refugiats, immigració

Població lectora: infants a partir de 8 anys

Premis: Medalla d'Or de la Societat d'Il·lustradors de Nova York 2015; XVII Premi Llibreter d'Àlbum Il·lustrat 2016

ISBN: 978-84-16542-47-5

3.2. Argument

El viatge narra la travessia d'una família que ha de fugir de la guerra. Quan comença la història, coneixem la família completa (mare, pare, fill i filla), que gaudeix d'una vida tranquil·la, fins que la pau queda interrompuda per l'esclat de la guerra, un conflicte que els fa perdre el pare. Al cap d'un temps, la família pren la decisió de marxar i cercar un lloc segur on viure, així que fan les maletes. Comencen el viatge amb recursos propis, però aviat han de dependre d'altres mitjans; a poc a poc van deixant enrere les seves pertinences. El camí és llarg i ple de perills, que sovint inclouen propostes il·legals i manipulació per interessos econòmics. Als nostres protagonistes els mou el sentit de supervivència i, en el cas de la mare, la protecció dels fills. Tot i que la narració s'acaba en un punt que podria donar peu a l'optimisme, el viatge no ha fet més que començar. Es tracta, doncs, d'un final obert. La comparació amb els viatges migratoris dels ocells planteja interrogants molt valuosos al lector.

Podeu accedir a una presentació audiovisual de l'obra al següent enllaç de l'editorial:

<http://impedimenta.es/trailers.php/el-viatge-1> [Consulta: 26.01.18]

3.3. Gènesi de l'obra

El viatge neix d'una inquietud personal de Francesca Sanna, arran de la trobada amb dues noies refugiades que va conèixer en un camp de refugiats a Itàlia, com també a la sensibilitat que havien despertat en ella obres com *Emigrantes*, de Shaun Tan.³ Quan Sanna va haver de pensar el seu projecte per al màster en il·lustració sabia bé que volia tractar aquest tema. L'èxode migratori començava a fer-se notar a Europa, tot i que a la seva Itàlia ja feia temps que arribaven fornades d'estrangers. Sanna reconeix que la seva condició d'estudiant immigrada a Suïssa la va fer més sensible a les necessitats d'aquestes persones, encara que ella va poder viure l'experiència com una privilegiada. L'autora va voler conèixer de prop la realitat dels immigrants i donar veu a les seves vides, a les seves vivències com a persones, perquè les notícies només parlen de conceptes abstractes com immigrants o refugiats. Per això es va desplaçar fins a un camp de refugiats, on en va entrevistar uns quants. Amb els retalls de vida d'aquelles persones, va crear un collage d'experiències que li van servir de base per construir la trama d'*El viatge*, una petita obra mestra.

La tria del títol no és atzarosa. Conté la paraula més neutra i central del camp semàntic del viatge. Havent pogut escollir *èxode*, *migració*, *fugida*, triar *viatge* és una aposta per la neutralitat, i obeeix a una voluntat d'allunyar-se del dramatisme. D'altra banda, és una paraula adequada per als lectors diana de l'àlbum, que potser es poden crear l'expectativa d'una història sobre una experiència, la del viatge, que ells mateixos coneixen. Ara, segurament cap dels nostres alumnes no ha fet un viatge com aquest. La defraudació de l'expectativa, que és un recurs literari en què sovint ens fixem poc, en aquest llibre serveix per sacsejar la consciència ja de bon començament.

I, amb aquesta intenció, l'autora ha volgut crear una obra que remogui el lector amb una història que suma a la narració explícita dels fets les emocions dels protagonistes, i que permet al lector fer una reflexió sobre un tema tan complex a partir d'inferències. Al nostre entendre, que un llibre no doni el missatge mastegat és una virtut.

Seguint les orientacions aportades a Badia i Lladó,⁴ en les següents línies fem una aproximació a les principals característiques de l'àlbum il·lustrat per ajudar-nos a centrar l'atenció durant la conversa literària.

³ Enllaç a la presentació d'*Emigrantes*, de Shaun Tan, a través de la pàgina de l'Editorial Barbara Flore: <https://www.barbarafloreeditora.com/catalogo/libros/emigrantes> [Consulta: 26.01.18]

⁴ BADIA, M. i LLADÓ, C. *Els àlbums i els llibres il·lustrats: una descoberta, diverses veus*. http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0061/8a244715-1333-4a23-adcc-735622e229f8/albums_illustrat.pdf [Consulta: 26.01.18].

3.4. Format i paratextos

El viatge és un àlbum il·lustrat, editat en tapa dura, de 28 x 21 cm (per tant, apaïsat), fons mat i imprès en paper produït amb fusta de bosc gestionat de forma sostenible.

La imatge de coberta reproduceix la il·lustració d'un dels moments clau de la història, l'escena on veiem els protagonistes fent les maletes, sobre un fons colorit, creat a partir d'un collage d'escenes. El fris de fragments i petits detalls suggereixen una part important del contingut de la història a l'ull observador. (Com que la quantitat de detalls de la il·lustració pot fer-ne passar alguns per alt, suggerim que es dediqui una estona a fixar-s'hi bé amb els alumnes, abans d'encetar la lectura.) La imatge es complementa amb el títol, també traçat amb una tipografia dinàmica i irregular, en minúscula, i en un color blavós coincident amb els detalls de la il·lustració i que ressalta gràcies al fons de color beix clar. El títol permet anticipar una aventura i la il·lustració ho confirma, tot i que una mirada atenta fa preveure complicacions, i fins i tot pot arribar a anticipar la veritable naturalesa d'aquest viatge si es tenen coneixements previs sobre el tema.

A la contracoberta tornem a veure una imatge de maletes, per incidir en el concepte de viatge, però, en aquest cas, sense els personatges i els elements de fons de la coberta. Aquí destaquen els objectes que, de tons pastel, evocuen un estat de calma, reforçat per la presència d'un gat que dorm plàcidament sobre les maletes. La il·lustració es complementa amb un petit text que aporta informació sobre el contingut del conte. Llegint-lo confirmarem o no les possibles hipòtesis creades a partir de la coberta.

A la portada (interior) trobem una dedicatòria que enumera les persones que han estat rellevants per a l'autora («Per l'Àngela, l'Antonello, en Daniele, l'Elena i la Laura, els punts de partida del meu propi viatge»). Aquesta pàgina incorpora, a sota el títol, una il·lustració desconcertant. S'hi veu la mare de la família demanant silenci entre càntirs, en un gest que pretén guanyar-se la complicitat del lector i preparar-lo per a una situació incerta.

Les guardes del llibre són il·lustrades, i narren diferents fragments de la història. Totes dues mostren terra i mar: en la primera, la terra natal dels protagonistes i, en la segona, la terra d'acollida. Els elements que figuren a totes dues ribes suggereixen una història en moviment: en la primera, la fugida, plena de perills; en la segona hi veiem un tren, que connota moviment, viatge que no s'atura. Així doncs, les guardes aporten un gran valor interpretatiu a la història. Val la pena aprofitar-les a l'aula.

Al segon full de guarda trobem una nota de l'autora on explica com es va gestar la idea del llibre i fa explícita la seva intenció de donar veu a les persones que han d'abandonar la seva llar i cercar refugi en un altre país.

3.5. Il·lustració

Les imatges d'*El viatge*, tan potents que no deixen indiferents ningú, fan de l'àlbum una proposta de lectura molt interessant, per explorar sense pressa. Jocs de colors saturats que evolucionen amb les emocions dels protagonistes, imatges principals que narren una història complementades amb infinitud de detalls que enriqueixen la informació del text i un fons sinuós i acaparador, que utilitza diversos recursos per representar incertesa, acompanyen la lectura amb un llenguatge metafòric. Tota aquesta riquesa plàstica ha fet l'obra mereixedora dels reconeixements i premis.

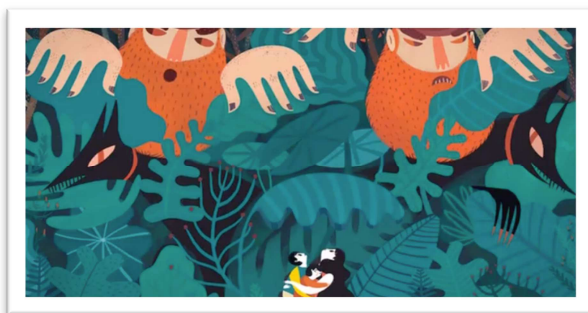
El conte narra les vivències dels membres d'una família, que com a personatges de tinta han estat traçats amb formes arrodonides i suaus, i dotats d'unes expressions que denoten noblesa i amorositat, virtuts que queden prou explícites en la quantitat d'escenes de protecció i abraçada que apareixen a l'obra. Per contra, les figures humanes associades a situacions de perill o incertesa estan representades amb traços més angulosos i punxeguts.

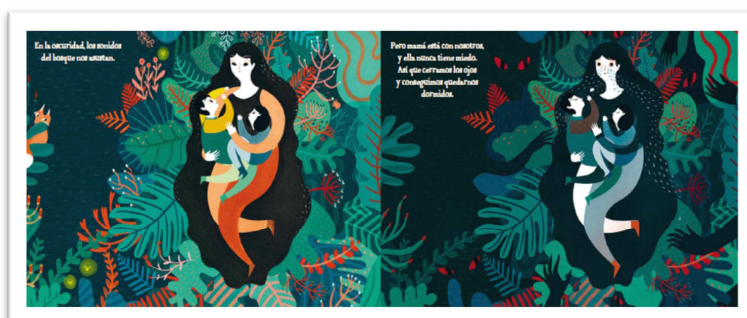
Els colors emprats en l'àlbum també tenen un paper comunicador. La paleta de cada grup d'escenes es correspon amb les emocions viscudes pels protagonistes. Així, el color negre i els tons foscos, sempre saturats, transmeten dolor, incertesa i por. Els vermells apareixen en moments d'incertesa de les travessies, mentre que els tons verds i turquesa, molt més puntuals i poc saturats, acompanyen els petits moments d'esperança. L'escena inicial de la família a la platja i l'escena en què una amiga els parla d'un lloc llunyà on arrecerar-se també es caracteritzen pels tons clars i poc saturats, que aporten calma dins la tensió de la història.

En la generació de tensió també hi influeixen els plans. Majoritàriament, l'autora opta per explicar-nos la història amb plans generals que, presentats des d'una perspectiva frontal, capturen tant l'experiència dels protagonistes com l'entorn que els envolta. Portant aquest recurs del pla general fins a l'extrem, el llibre inclou algunes pàgines en què l'ambient s'engeganteix per subratllar el sentiment de petitesa, por i indefensió dels protagonistes. Usant un llenguatge que beu de l'expressionisme pictòric,

l'amenaça adopta formes tretes de l'imaginari de la por dels contes tradicionals: el llop, l'ogre...

La il·lustració de Sanna també comunica la dramàtica història a partir dels canvis de ritme. A les primeres pàgines, l'autora planteja les escenes amb imatges a doble pàgina, i es recrea en un temps més dilatat, però quan la família decideix que ha de marxar, trobem una escena diferent a cada pàgina, de manera que el lector s'encomana de l'acceleració dels esdeveniments: un nou pas en la fugida, un nou mitjà de transport... A mesura que avancem en la història, tornem a trobar il·lustracions a doble pàgina, que es combinen amb altres d'individuals.

3.6. Text

La narració, en primera persona, adopta el punt de vista d'un dels fills de la família. El present del relat coincideix amb l'inici del viatge, des del qual el narrador fa un salt un any enrere, quan esclatà la guerra i va faltar el pare, que s'explica en les primeres pàgines. La sintaxi és senzilla, de frases curtes, alimentades d'un lèxic planer i habitual per als lectors de cicle mitjà, amb independència de la seva competència lectora. El final de la història és obert, però hi ha indicis per sostenir l'esperança, vehiculada per la comparació amb el vol dels ocells, aquí metàfora de la llibertat, i paraules de pau i nou començament. Pel que fa a la disposició gràfica del text, l'autora ha escollit una tipografia d'impremta minúscula amb serif, incrustada en la il·lustració i de color blanc o verd en funció del color del fons, per raons òbvies de contrast.

És interessant remarcar el contrast que s'estableix entre el punt de vista del narrador, que –com que és un nen– és innocent, a més de parcial, i les il·lustracions, que de vegades posen un contrapunt d'objectivitat a les paraules aportant informació d'una realitat més complexa que la mirada de l'infant, una realitat on hi ha interessos econòmics, i de vegades fins i tot desmentint el que diu el protagonista narrador. Així doncs, estem davant d'un veritable àlbum il·lustrat, no pas d'un simple conte amb dibuixos que l'acompanyen.

3.7. L'autora. Coneguem Francesca Sanna

francesca sanna
illustration

Francesca Sanna és una jove il·lustradora i dissenyadora gràfica italiana, originària de Sardenya, filla d'una bibliotecària que li va obrir les portes al món dels llibres. Va cursar els seus estudis professionals a la seva illa natal, però més tard es va traslladar a Alemanya, i després a Suïssa, a l'Escola d'Art i Disseny de Lucerna, on va cursar amb honors un màster en il·lustració. Actualment resideix a Suïssa i treballa com a *freelance*, tot desenvolupant projectes d'il·lustració per a editorials i publicitat.

El viatge ha estat la seva primera publicació com a il·lustradora per a infants, amb la qual ha obtingut la Medalla d'Or de la Societat d'Il·lustradors de Nova York i el XVII Premi Llibreter d'Àlbum Il·lustrat 2016 del Gremi de Llibreters de Catalunya. Altres feines també li han valgut nombrosos guardons.

El viatge és el projecte de final de màster de Sanna, sensibilitzada, com hem dit més amunt, sobre la complexa realitat de la immigració il·legal tant a la seva Itàlia natal com a Suïssa, on se'n va anar a estudiar i on es va quedar a viure.

Pel que fa a la tècnica del dibuix, Sanna treballa amb recursos digitals i crea les seves pròpies textures i paletes de colors. Així mateix, té una certa tirada al collage.

Podeu consultar la seva pàgina a <https://francescasanna.com/> [Consulta: 26.01.18]

4. Orientacions per a la lectura: Per llegir, pensar-hi i gaudir-ne...

La redacció acurada i senzilla d'aquesta petita joia permet als alumnes de cicle mitjà fer-ne una lectura autònoma, però recomanem que es faci de manera guiada, per poder treure tot el partit a les il·lustracions, vehicle de significació amb mateix nivell que el text. El **model lector** del mestre, que en pot fer una **lectura expressiva en veu alta**, així com el seu **modelatge** verbalitzant els processos reflexius que fa mentre llegeix i les estratègies que utilitza mentre les aplica, és el camí que recomanem per treballar el llibre a classe. Proposem una **escolta estructurada**,⁶ consistent a fer escoltar als alumnes la lectura de l'adult expert, que llegeix i s'atura per a compartir impressions amb els alumnes, als quals permet participar en punts concrets perquè hi apliquin estratègies de comprensió lectora com ara inferències, hipòtesis, visualitzacions, connexions, perquè es facin preguntes o puguin anar fent recapitulacions. Podeu llegir-ne un exemple en la guia didàctica sobre l'àlbum *Benvinguts*, de Barroux,⁷ que el mateix programa el Gust per la Lectura proposa per a cicle inicial sobre el tema que ens ocupa, els refugiats, o en el dossier didàctic de l'escolta estructurada, dins el programa de l'aprenentatge inicial de la lectura. Tanmateix, amb aquest àlbum hem optat per fer una lectura sense tantes interrupcions, com veurem en repassar les activitats. Igualment, els alumnes sempre el podran llegir tots sols més endavant.

⁶ L'escolta estructurada. Departament d'Ensenyament (2013). Dossier didàctic accessible en línia a: http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0074/ae8024d1-19eb-4d32-b109-c874f1751a46/1_escolta_estructurada.pdf [Consulta: 26/01/18]

⁷ Enllaç: <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/lectura/gustperlalectura/materialdidactic/01-per-curs/> [Consulta: 26.01.18]

En el present dossier trobareu una sèrie d'activitats per a enriquir l'experiència lectora d'aquest àlbum. Com a docents, és decisió vostra seguir-les al peu de la lletra o només inspirar-vos-hi. Amb tot, voldríem destacar que **el rol del docent és molt important a l'hora de llegir i interpretar el llibre**. Com sabem, en llegir, esdevenim un model lector, pel que fa a fluïdesa lectora, el to, l'exteriorització de l'emoció que el llibre ens provoca i al pensament estratègic aplicat a la comprensió. Hem citat en altres llocs Teresa Duran⁸, tan encertada i clarificadora sobre com hem d'enfocar la lectura d'un àlbum il·lustrat, i no ens cansarem de fer-ho:

Quan un adult llegeix un àlbum a un infant, no es pot limitar a pronunciar-ne el text en veu alta, encara que l'entoni molt bé. [...] l'adult ha d'enriquir la recepció lectora dels més menuts, amb preguntes, amb observacions d'anada i tornada; ha de crear expectatives sobre el que hi haurà a la pàgina següent; ha de facilitar la intervenció de l'infant que veu, assenyalat, dedueix, participa..., i no solament interpreta el que diu l'adult que li llegeix les lletres, sinó també el que infereix de les imatges i tot el que les envolta, des de la coberta inicial fins a les guardes finals. (Duran, 2010:14)

L'experiència lectora de l'obra **El viatge** us sorprendrà com a adults i, com a docents i experts lectors i lectores, us convidem a compartir totes les reflexions que també us provocarà la lectura mentre la prepareu i la treballeu.

Per sobre de tot, **no tingueu pressa a llegir**. La lectura que proposem és una lectura aprofundida, estratègica, crítica, sensible, i de la qual es pot aprendre una part important dels fonaments competencials que ens demana el currículum. Volem treure el suc al conte. Busqueu el moment adequat per llegir i desenvolupar les activitats de la lectura, creeu un ambient especial, còmode, aporte-hi els recursos materials que calguin per a facilitar la comprensió del llibre, dediqueu-vos-hi amb plena atenció i estigueu tranquils i còmodes també vosaltres com a docents. El tema es mereix aquesta predisposició.

Per a ajudar-vos en la preparació de la lectura, us proposem que reviseu les orientacions suggerides en **La lectura en un centre educatiu**⁹.

⁸ DURAN, Teresa. (2010). «L'àlbum dins la narrativa visual», *Articles de didàctica de la llengua i de la literatura* núm. 52, p. 10-22 .

⁹ La lectura en un centre educatiu. Departament d'Ensenyament (2013). Document pedagògic accessible en línia a: http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/monografies/lectura/la_lectura_en_un_centre_educatiu.pdf [Consulta: 26.01.18]

5. Estructura de les activitats del dossier

Seguint les orientacions del currículum, hem estructurat el present dossier a partir dels tres eixos del procés lector: abans, durant i després de la lectura. Tots tres són imprescindibles per a afavorir la lectura. **Abans de llegir** generem expectatives, analitzem l'obra per fora, mirem la coberta, fem connexions amb coneixements previs sobre la lectura o d'altres que ens la recorden, parlem del que esperem i ho justifiquem. **Durant la lectura** d'un llibre il·lustrat gaudim de l'obra i hi apliquem tota mena d'estratègies lectores de comprensió, de descodificació i de metacognició, reflexionem sobre el que llegim, el que entenem, el que sabem o sobre el que ens sorprèn, es contradiu amb el que sabem, o fins i tot amb el que potser veiem a la imatge. En resum, fem de la lectura un procés dialògic i reflexiu, no només de descodificació. **Després de la lectura** s'inicia un vast i extens procés d'ampliació, revisió, contrastació, discussió, relectura... i tantes activitats com es vulgui d'aprofundiment, de revisió d'objectius i d'expectatives, de reflexió sobre els efectes de la lectura en un mateix que podria allargar-se fins voler i de manera interrelacionada amb infinitat d'objectius. Les activitats incloses en aquest dossier pretenen apel·lar a la sensibilitat i creativitat literàries dels mestres, perquè gaudeixin d'aquesta obra.

6. Proposta d'activitats de lectura. Mirem, escoltem, llegim, parlem-ne, pensem-hi, i sobretot, gaudim-ne

Totes les activitats que plantejem han estat pensades per a desenvolupar-se **de manera col·lectiva, entre tota la classe**, conduïdes per un sol mestre o mestra, però poden ser adequades a altres formats d'agrupament i suport. Un segon mestre o mestra és sempre benvingut, especialment en les activitats posteriors, que de vegades impliquen un treball més autònom per part dels alumnes, que es poden beneficiar d'agrupaments més petits.

6.1. Abans de llegir

Activitat 1. Tema

La intensitat i la implicació emocional d'aquesta proposta d'anticipació dependran en certa manera de com la crisi dels refugiats afecti l'actualitat en el moment de treballar la lectura. En el moment d'elaborar aquest dossier, la crisi ha estat un tòpic diari en tots els mitjans de comunicació. És difícil que les imatges i les notícies sobre el tema no

ens hagin commogut a tots en major o menor grau. Llàstima que els conflictes que es perllonguen en el temps aviat deixin de ser notícia i caiguin en l'oblit de molts. Per això és bo que llibres com aquest ens obliguin a no oblidar un problema que, encara que hagi deixat de parlar-se'n, continua sent candent.

Feta aquesta consideració prèvia, hem de tenir present que treballem amb infants i que és important vetllar pel seu sentiment de seguretat. Tot i així, a partir de cicle mitjà hem de començar a ser més crítics amb el món i treballar sobre l'empatia. Com recomanen els experts, cal parlar amb claredat i ser constructius a l'hora de parlar-los d'un problema humà, així com emfatitzar els vincles emocionals amb l'entorn, estimular valors positius entre les persones, com la capacitat d'estima, la compassió o la bondat i, sobretot, dotar d'un valor especial la diversitat i la inclusió.

La nostra primera activitat convida els nens i nenes a valorar positivament la diversitat, la inclusió i la capacitat de posar-se al lloc dels altres.

Començarem plantejant als infants que els volem llegir un conte que ens ha donat peu a pensar-hi profundament i que volem compartir amb ells algunes reflexions abans de llegir-lo.

Avui us vull llegir un conte que m'ha fet pensar molt. Tant, que he decidit compartir algunes idees amb vosaltres, a veure què en penseu...

- *Heu anat algun cop de viatge, oi? A banda de la roba i els estris de bany, quan heu preparat la maleta, us heu emportat alguna cosa especial de casa? Quina? Per què?*
- *Sabeu què vol dir «estimar l'entorn»?*
- *Què hi ha al vostre entorn que sigui especial? / Quines coses us estimeu del vostre entorn?*
- *Si vingués algú a casa vostra de visita, què escolliríeu per ensenyar-li com a molt especial?*
- *Si marxéssiu de viatge molt de temps, què trobaríeu a faltar?*
- *Com us agradaria que us rebessin les persones del lloc on aneu de viatge? Per què?*

Aquesta mena de preguntes estan encaminades a posar de manifest els vincles existents entre els infants i el seu entorn, i de retruc els fan posar-se en la pell de les persones que marxen del seu país. En cap cas les preguntes s'han de formular de manera que puguin posar en risc el sentiment de seguretat i pertinença dels nens. En acabar, plantejarem una pregunta de recerca que hauran de contestar, el mateix dia si es vol treballar a l'aula, o l'endemà. Es tracta d'identificar el concepte d'empatia. Podran buscar la resposta preguntant a les famílies o en mitjans accessibles a l'edat.

Algú sap què vol dir «empatia»? Mirarem de buscar-ho per demà, a veure què aclarim.

Activitat 2. Concepte d'empatia

En una segona sessió, parlarem del significat de la paraula *empatia*. Arribarem a una entesa entre totes les aportacions i connectem amb diverses situacions viscudes en les quals hem sentit empatia (els infants sovint senten empatia vers els animals. Obrir aquest tema ens pot ajudar a identificar aquest sentiment, aquesta capacitat).

Qui vol compartir amb els companys i les companyes què vol dir empatia? Què us han explicat? Què heu entès?

Alguna vegada heu sentit empatia? Què vàreu fer?

Per què sentir empatia?

Un cop entesa la paraula *empatia*, i havent arribat a una definició que tots podem entendre, l'escriurem en un paper. Explicarem que l'hem anotat perquè és un pensament important que ens ajudarà a entendre el conte.

Mireu, anotarem aquí aquesta definició. Quan vaig llegir el conte, em venia sovint al cap aquesta paraula i he pensat que us agradaria conèixer-la primer. Quan acabem el conte, en podem parlar, a veure si a vosaltres us ha semblat que també us venia al cap alguna cosa similar o alguna altra que cregueu que també voldríeu compartir.

Activitat 3. Mirem l'obra

Un cop treballats els preliminars, és hora de començar a treballar el llibre. Podem començar per ensenyar la coberta del llibre però tapant una part de la il·lustració, que anirem mostrant a trossos. D'aquesta manera provocarem que els alumnes projectin les seves expectatives sobre l'obra, a partir de la lectura de la imatge. Pretenem que els alumnes apliquin estratègies de comprensió lectora a partir de l'observació dels detalls que aporta la il·lustració, que elaborin hipòtesis, les defacin i les tornin a elaborar en funció de la informació que els va aportant cada detall. D'aquesta manera s'estimula el pensament inferencial, que hauran de mantenir actiu durant tota la lectura de l'obra. Alhora provoquem que es facin preguntes, preguntes molt valuoses que els guiaran al llarg de la lectura.

Comencem per analitzar la imatge principal. Podríem tapar el títol també, però en aquesta activitat hem optat per no fer-ho ja que ens volem centrar en altres detalls i faria l'activitat massa llarga. Tanmateix, podríeu fer-ho perquè resulta una activitat

molt interessant. Podeu consultar l'exemple del dossier per a CI (*Benvinguts*, de Barroux).

Mireu, us he portat aquest conte que m'ha fet pensar molt i m'ha semblat que podríem compartir-lo i pensar-hi plegats. Us he tapat una part de la il·lustració perquè, primer, vull que us concentreu en la imatge de coberta. Ja sabeu que els bons lectors observen bé la coberta, a veure si els ajuda a entendre de què deu anar el llibre. De vegades la coberta ens en dona pistes i de vegades ens enganya, però el que hem de fer és mirar-la amb atenció. Vinga...

- Què hi veieu?
- Qui hi apareix? Com són aquests personatges?
- Què creieu que fan?
- Fixeu-vos en el títol. Ens dona una bona pista.
- On deuen anar? Quant de temps creieu que estaran fora? Què us ho fa pensar?

Comencem a destapar les imatges per fragments, seguint la proposta.

Va, comencem a destapar les imatges tapades, a veure si trobem noves pistes. Què hi veieu? Tenim alguna pista més sobre el que faran els personatges o sobre el que deu passar en el conte?

Destapem fragment a fragment, comentant els detalls, elaborant hipòtesis i reformulant-les. Quan canvien les percepcions és important verbalitzar als nens i nenes que estem fent hipòtesis i que anem canviant les idees en funció de la informació que ens aporten els nous detalls de la imatge.

Fixeu-vos que cada cop trobem més pistes, que ens donen noves idees. Fins que llegim el llibre no ho sabrem del cert, però aquí tenim pistes que ens fan pensar molt i que potser ens ajudaran a entendre el conte després (o potser ens enganyaran, recordeu que de vegades les pistes hi són per fer-nos pensar).

· Per què creieu que hi ha tants detalls a la imatge? Què ens vol dir l'autora?

Tot seguit passarem a observar la contracoberta. En aquest cas, mantindrem tapat el text de contra per a no desvetllar la història, i continuarem fent parar atenció a la il·lustració.

Ara mireu la contracoberta. De vegades ens dona més pistes o ens diu una cosa diferent, recordeu? Fixem-nos-hi bé. Què hi veieu? Hi ha alguna diferència amb la imatge de la portada? Hi ha algun altre personatge? Què fa? Com es deu sentir? Us dona alguna pista sobre el que passarà o sobre com pot acabar la història?

Seguim creant expectatives i fem parar atenció a la imatge de la portada, en la qual la família està amagada entre cànirs en un vehicle i la mare demana silenci.

Ara vull que us fixeu en una imatge en concret. És la imatge que l'autora ha escollit per a la presentació de la portada. Jo penso que l'ha escollit perquè ens dona una pista important sobre la història. Algú creu que li ajuda a crear la seva hipòtesi sobre l'obra? Algú vol afegir alguna cosa al que hem pensat amb la coberta?

A continuació, establim un objectiu de lectura concret, que farem explícit als alumnes de manera que en cap moment el perdin de vista. Al final de l'activitat, el recuperarem per veure si l'hem assolit.

Estigueu atents. Ara llegirem aquest llibre per saber... (on van de viatge els protagonistes / Què els passa en aquest viatge / si tenen algun problema durant el viatge / si tenen por / si ens explica un viatge fantàstic /...). Quan acabem el conte mirarem si hem trobat el que buscàvem.

Activitat 4. Presentem breument l'autora i el gènere de l'àlbum il·lustrat

Abans d'iniciar la lectura, els ensenya el nom de l'autora (Francesca Sanna) i els expliquem que, en aquest llibre, l'autora també és la il·lustradora. Tornarem a parlar de la seva feina quan haguem acabat la història, però ara en podem fer cinc cèntims. Ens interessa destacar que és una autora premiada per aquest treball i que tenia la intenció de compartir la seva sensibilitat.¹⁰

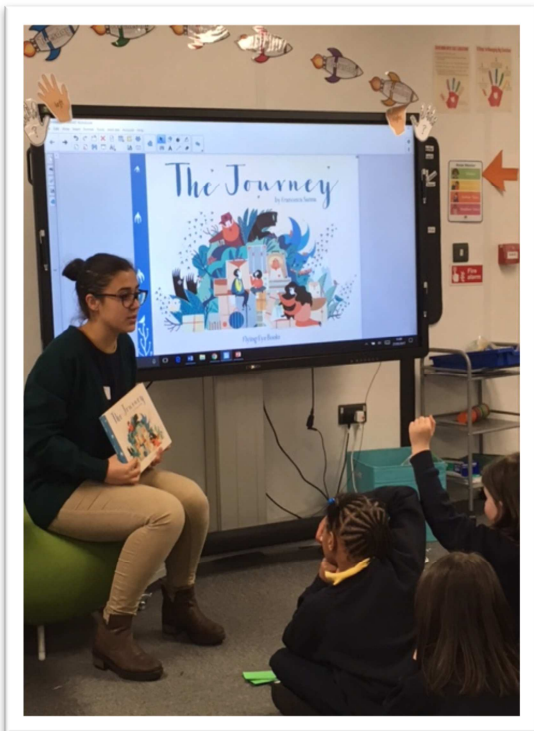
Si els alumnes ja han llegit àlbums il·lustrats en altres ocasions, sabran que, en els llibres d'aquesta mena, la il·lustració i el text ens expliquen la història de manera conjunta, que de vegades s'ajuden i de vegades es contradiuen, però que sempre ens fan pensar, de manera que hem d'estar molt atents al que diu i, en especial, al que veiem. Si pot ser, els nens i nenes han de seure a prop de la mestra que llegeix i tenir accés a les imatges. Si cal, es poden projectar les il·lustracions a la pissarra digital.

Activitat 5. Diari de lectura

Un suggeriment interessant¹¹ és acompanyar la lectura amb un **diari de lectura**. Es tracta d'un petit quadern individual que cada alumne pot omplir com vol i quan vol. Serveix per apuntar-hi des de paraules noves o que sonen interessants, frases o estructures que li hagin agradat, fins a pensaments provocats per la lectura, emocions que aquesta ha suggerit i que necessiten atenció personal, idees que enriqueixen els seus propis textos... El diari de lectura és, doncs, un quadernet d'escriptura personal, que l'alumne ha de sentir seu perquè pugui esdevenir una eina pedagògica per a

¹⁰ Vegeu més informació sobre l'autora a l'apartat 3.7. «L'autora. Coneguem Francesca Sanna».

¹¹ Podeu trobar un exemple de diari per acompanyar la lectura a la guia didàctica del programa el Gust per la Lectura, en concret a la proposta per al llibre *L'estrella de la Laia*:
http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0090/ddf5bcec-b997-4df2-8559-68ffc285e148/estrella_laia_mitja_guia_didactica.pdf [Consulta: 26.01.18]

Imatge de l'autora explicant *El viatge* en una aula.

millorar l'expressió escrita i l'estructuració del discurs, i també perquè l'alumne experimenti que la lectura afavoreix el diàleg amb un mateix. Val a dir que, per a què aquest quadernet o diari funcioni i sigui valuós, ha de ser-ho també per als mestres que dinamitzem l'activitat. Nosaltres mateixos n'hem de tenir un, donar-hi visibilitat i valor. En aquest sentit, recomanem la lectura dels treballs sobre escriptura de McCormick Calkins,¹² i animem els mestres a tenir el seu propi diari de lectura i a escriure-hi davant dels nens i nenes, que així s'adonaran que per a nosaltres és valuós.

6.2. Durant la lectura

Activitat 6. Llegim, mirem i pensem

És moment de llegir l'àlbum. Com hem avançat en el punt **d'Orientacions per a la lectura**, podríem apostar per una escolta estructurada (l'adult llegeix de manera expressiva, i es va aturant a cada pàgina per comentar el text i les imatges). Ara bé, per llegir aquest àlbum pensem que val més no fer gaires aturades, que és millor fins i tot llegir-lo seguit, això sí, de manera pausada, i en un to de veu serè, quasi seductor, que doni molt de valor als silencis, i deixi entreveure les nostres pròpies emocions per la seriositat que ens transmet la narració.

També recomanem anar ensenyant les imatges mentre llegim, per evitar les interrupcions dels nens i nenes que no les veuen. Si convé, tornem a recordar que les podem projectar a la pissarra digital.

Abans de llegir, ens fixarem en les guardes del llibre, que contenen molts detalls:

¹² McCormick Calkins, Lucy (2001). *Didáctica de la escritura en la escuela primaria y secundaria*. Buenos Aires: Aique. Recomanem la lectura de l'edició ampliada (només accessible en anglès) a: McCormick Calkins, Lucy (1994). *The art of teaching writing. New Edition*. Portsmouth. New Hampshire / Toronto: Heinemann / Irwin Publishing.

Obrim el llibre i mirem les guardes. Ja sabeu que les guardes, de vegades, ens expliquen algun detall o ens donen alguna pista sobre la història. Què tenim aquí?

Mirem també la portada i llegim la dedicatòria. Tot seguit ens endinsem en l'obra i en gaudim plegats.

Acabada la lectura, mirem les guardes del final. Són diferents a les de l'inici i demanarem als alumnes que identifiquin què ens expliquen i la diferència amb les primeres.

6.3. Després de la lectura

Activitat 7. Parlem-ne

Ara comença un moment molt preuat de la lectura d'un llibre: parlar-ne. En aquesta rica etapa ens interessa establir una relació dialògica per aprofundir-hi ja que, durant la lectura no podem distreure gaire l'atenció del text. És el moment de deixar ressonar el conte en nosaltres per comprendre més profundament el que ens vol explicar l'autora i per què ho fa com ho fa, és el moment d'expressar els dubtes o neguits que ens hagi suscitat el missatge o el tema del llibre, és el moment de revisar la nostra pròpia comprensió de la lectura, de contrastar idees, impressions... El gust per la lectura no és sinó això...

Com en ocasions anteriors, entrarem en la conversa de manera gradual, seguint les orientacions d'Aidan Chambers. Començarem amb preguntes bàsiques que obrin el diàleg, continuarem amb preguntes generals que se centren en la lectura de manera més estratègica, i acabarem fixant-nos en detalls molt concrets d'aquesta lectura, que farem aflorar amb preguntes específiques (recordeu com són els nassos dels dolents?).

Com en altres ocasions, volem subratllar que la bateria de preguntes que presentem aquí no són més que propostes orientatives. Recordem que no cerquem una resposta tancada, no ens trobem davant d'un examen tipus test, sinó que volem compartir impressions, i que el valor d'aquestes preguntes és fer venir ganes als nens i nenes de posar en comú les seves percepcions i pensaments sobre l'àlbum il·lustrat que treballem. El mestre, sigui quina sigui la seva experiència i confiança guiant converses literàries, s'ha de servir del mètode Chambers per portar els alumnes cap al seu terreny i aprofundir en allò que vulgui d'acord amb els seus objectius. Vet aquí, doncs, uns quants suggeriments.

Preguntes bàsiques

- *Què us ha semblat aquest llibre?*
- *Hi ha alguna cosa que us hagi sorprès o us hagi cridat l'atenció?*
- *Hi ha alguna cosa que no hagueu entès?*
- *Hi ha alguna cosa que no us hagi agradat?*

Preguntes generals

- *El que hem llegit confirma les hipòtesis que havíeu pensat abans de llegir la història?*
- *Heu llegit altres llibres semblants a aquest? En què s'assemblen i en què són diferents?*
- *Us ha agradat com acaba? Per què? Proposaríeu algun altre final a l'autora? Com seria?*
- *Canviaríeu alguna cosa de la història?*
- *Com us heu sentit mentre llegíem? I al final?*
- *Alguna vegada us ha passat alguna cosa com la que els passa als personatges de la història? Coneixeu algú a qui li hagi passat?*
- *Si us passés a vosaltres, com penseu que us sentiríeu?*
- *Recomanaríeu aquest llibre als amics? Què els en diríeu?*

Preguntes específiques

- *Qui explica la història?*
- *Quan passa aquesta història? (fixeu-vos en el temps verbal del principi i en com canvia)*
- *On creieu que passa? Quins detalls us ho fan pensar?*
- *En quant de temps creieu que passa aquesta història? Què us ho fa pensar?*
- *Quines coses trobaríeu a faltar de casa si haguéssiu de marxar com aquesta família?*
- *Fixeu-vos en l'escena de la família a la platja. Heu estat mai en una situació similar? Heu fet castells de sorra, mirat els peixos, llegit un llibre al sol? Quines sensacions us venen al cap en recordar-ho (olor, temperatura, soroll, estat anímic...)?*
- *Ara mireu els membres de la família. Com diríeu que se senten?*
- *Seguiu mirant l'escena de la platja i fixeu-vos en la gran taca negra de la dreta. És el mar o us fa l'efecte que representa alguna altra cosa també? Què us fa sentir? Per què creieu la família no sembla preocupada?*
- *El llibre ens diu que un dia la guerra s'emportà el pare. Què considereu que li passa al pare? Què us ho fa pensar?*
- *En quin país creieu que passa aquesta història? Què us ho fa pensar?*

- *La mare llegeix un llibre als nens que parla de ciutats, de boscos i d'animals estranys on podrien anar a viure. Per què creieu que l'autora els ha dibuixat tan grans?*
- *La mare diu als nens, sospirant, que aniran «allí» i que mai més no tornaran a passar por. On deu ser allí? A quin país o lloc creieu que volen marxar? En què us heu fixat per pensar-ho?*
- *Què necessiten per arribar-hi?*
- *Fixeu-vos en la roba que porten els protagonistes durant el viatge. Quina època de l'any deu ser? Quina diferència de temperatura hi ha entre el dia i la nit? I entre viatjar per terra i per mar? Teniu la impressió que porten la roba adequada? Com us sentiríeu vosaltres?*
- *Com és que comencen el viatge amb el seu cotxe i acaben amagats en altres mitjans de transport?*
- *Com us sentiríeu si haguéssiu de viatjar hores i dies d'aquesta manera? Per què? Què necessitaríeu?*
- *Per què penseu que cada cop tenen menys maletes?*
- *Per què hi ha un mur al mig del bosc? Què significa? (Què és una frontera i per a què serveix?)*
- *Com us sentiríeu si algú no us deixés travessar la frontera i necessitéssiu passar-la per sobreviure? Què faríeu?*
- *Els nens se senten segurs perquè la mare és forta i no té por. Hi esteu d'acord? Què us ho fa pensar? Per què pensen això?*
- *Qui ajuda la família a traspasar la frontera del mur? Per què creieu que l'autora ha dibuixat aquesta ajuda com una ombra negra gegant? Creieu que ens vol dir alguna cosa, amb això?*
- *I al mar? Qui ajuda la família a travessar el mar? Per què us penseu que l'autora ha dibuixat aquesta ajuda com una ombra blava i fosca gegant sota el mar? Creieu que ens vol dir alguna cosa?*
- *Com et sentiries viatjant en una barca petita plena de gent i amb mala mar? Què et posaries per fer un viatge així? Creus que la família del conte també podria haver-se preparat així? Per què? Com serà el seu viatge, llavors?*
- *Quan albiren la costa, la mare contesta amb un somriure cansat dient que ja falta poc, tot i que nosaltres sabem que encara queda un llarg viatge. Perquè creieu que somriu si encara no han arribat a les muntanyes?*
- *Creieu que hauran de creuar més fronteres? Què els pot passar durant el viatge que encara els falta?*
- *A l'última escena, la família viatja volant sobre els ocells. Creieu que és una imatge real? Què ens vol dir aquí l'autora?*

- *Quina diferència hi ha entre les migracions dels ocells i la de les persones?*
- *Aristòtil, un filòsof de la Grècia antiga, diu que la tendència de l'ésser humà és fer el bé. Vosaltres què en penseu després de veure aquest àlbum?*
- *Voldríeu fer algun comentari sobre algun detall que ens ha passat desapercebut?*

Activitat 8. Rellegim el conte

Després de compartir una lectura col·lectiva, és molt interessant deixar que els nens i nenes tinguin accés al llibre de manera individual, que el puguin tocar, llegir al seu ritme, observar els detalls de prop, descobrir-ne d'altres i sorprendre's i gaudir del llibre. En el treball col·lectiu es descobreixen moltes coses, però en l'aproximació individual encara més.

Així mateix, és important amortitzar també el seu potencial per a millorar la fluïdesa lectora i, en especial, l'expressivitat. Aquest àlbum narra una història molt emotiva, que podem llegir interpretant-la amb molt de sentiment, mostrant als alumnes com la lectura ens emociona i com l'entonació és fonamental per a llegir i comprendre un text. Us animem a tornar al llibre per fer-ne relectures per a descobrir nous matisos expressius. Us en fem algunes propostes:

- **Relectura expressiva per part del mestre:** una primera aproximació es basa en la lectura continuada del mestre o mestra sense interrupcions i de manera expressiva i coherent amb la informació que aporta la imatge. Els silencis i els canvis de to seriosos, de vegades dolorós, de vegades accelerat, incert o esperançador, són molt importants aquí. Amb aquesta activitat portem un model lector i mostrem el que esperem de la fluïdesa lectora dels alumnes. Aquest modelatge és molt important perquè, malauradament, molts nens i nenes no el tenen. Per a fer-ho bé, ja tenim el coixí de la primera lectura que hem fet de l'àlbum. Llegir molt i llegir de manera correcta als infants és un dels fonaments dels bons lectors.
- **Relectura expressiva per part dels alumnes:** un cop escoltat un bon model, cal practicar-lo. Hem de donar oportunitats als alumnes de preparar la seva lectura. Una bona lectura expressiva exigeix una preparació prèvia, tot parant atenció als elements expressius que pugui aportar el text (com ara símbols gràfics com exclamacions i interrogacions). Recomanen les estratègies de lectura assistida que

trobareu en les orientacions de la fluïdesa lectora¹³ (especialment, de lectura coral i lectura en eco). Aquesta activitat pot ser compartida davant els companys i companyes de l'aula o d'altres grups, en dinàmiques d'apadrinament lector o bé ser enregistrades en àudio per compartir al blog de l'escola.

Activitat 9. Recreem el conte. Què hauria passat i què passaria si...

Convidem els nens i nenes a recrear la història, a inventar-ne possibles variacions. Ho concretem en dues activitats.

A) Recreem el conte amb diverses alternatives possibles

Ho podem fer de dues maneres (explicades al bloc 1 i al bloc 2), amb cinc possibles preguntes cadascuna. Per fer l'activitat es divideix el grup classe en cinc petits grups d'aproximadament cinc membres cadascun, de manera que cada membre de cada grup respongui una pregunta per escrit, que després posarà en comú amb els companys, en una interacció oral. L'objectiu, a més de promoure l'escriptura i el treball cooperatiu, és la discussió que genera el problema de la família d'*El viatge*. Si ho preferiu, podeu plantejar la mateixa pregunta a tots els grups. Sentiu-vos lliures d'escollir la proposta que cregueu que s'adapta millor a les vostres necessitats.

Per concretar, una bona opció pot ser lliurar als alumnes un full DIN-A4 doblegat per la meitat, de manera que tinguin 4 cares per a escriure (una portada i 3 pàgines per a desenvolupar la història). Proposem que els nens facin un petit text de tres seqüències i l'acompanyin d'una il·lustració.

¹³ Enllaç al dossier didàctic «La fluïdesa lectora» dins del programa d'Aprenentatge Inicial de la Lectura : http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0045/43f3eddc-68ea-485b-a733-ced27a079145/16_fluïdesa_lectora.pdf [Consulta: 26.01.18]

Bloc 1: preguntes per a inventar variacions dels fets:

- *Què hauria passat si... no hi hagués hagut guerra al país de la família protagonista i volguessin anar de viatge?*
- *Què hauria passat si... els guàrdies els haguessin trobat al bosc?*
- *Què hauria passat si... no haguessin tingut diners per pagar per passar el mur?*
- *Què hauria passat si... haguessin trobat més murs i ja no tinguessin diners?*
- *Què hauria passat si... no haguessin trobat una barca a la costa?*

Bloc 2: preguntes per a inventar possibles fets futurs:

- *Què passarà si... el país de l'altre costat del mar no els deixa continuar el camí?*
- *Què passarà si... arriben al país de les muntanyes i no els deixen entrar?*
- *Què passarà si... pel camí es posen malalts?*
- *Què passarà si... a la mare li passa alguna cosa i no pot continuar?*
- *Què passarà si... es troben que no hi ha fronteres?*

B) Experimentem per crear una seqüència

Un dels protagonistes del viatge ens explica que no hi cabia ningú més, a la barca –ni una agulla–, i també ens diu que durant el viatge no para de ploure. Per ajudar els alumnes a conèixer de més a prop els perills del mar, us convidem a experimentar amb el principi d'Arquímedes,¹⁴ que és el que explica per què els vaixells (i altres objectes) suren a l'aigua. Per no perdre de vista el conte, plantejarem als nens i nenes la següent pregunta:

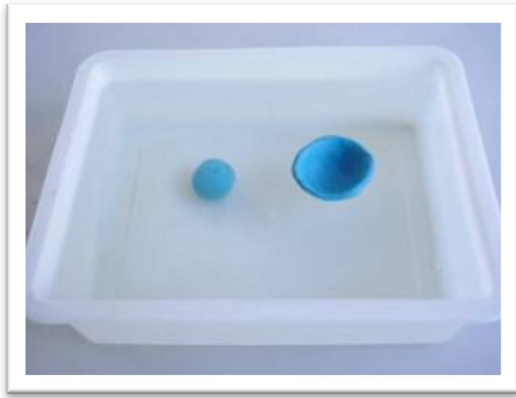
- *Què hauria passat si hagués pujat més gent a la barca? Ara ho veurem.*

A Internet trobareu tota mena d'explicacions senzilles sobre com fer l'experiment, per exemple amb plastilina.¹⁵ Necessitareu un recipient amb aigua i dues peces de plastilina iguals, i també ninots de Playmobil (o altres figuretes amb un cert pes o fins i tot baletes de vidre).

Deixeu que els nens i nenes vegin que totes dues boles de plastilina tenen el mateix pes. A continuació feu una bola amb una de les peces i construïu una barca amb l'altra. Plantegeu als nens la hipòtesi: què passarà quan les fiquem a l'aigua? S'enfonsaran totes dues, o cap? Llavors observeu què passa. La barca surarà i la pilota anirà directa al fons.

¹⁴ Enllaç a la pàgina xtec explicant breument el principi d'Arquímedes:
<http://www.edu365.cat/eso/faqs/ciencies/vaixell.htm> [Consulta: 26/01/18]

¹⁵ Per exemple, podeu consultar l'experiència de l'escola Banús de Santa Coloma de Gramenet a:
<https://www.youtube.com/watch?v=taUJQWD8NhY> [Consulta: 26.01.18]

Imatge del blog PLE: xicotets
grans científics de Núria MR

Després plantegeu una nova pregunta als infants:

- *Què passarà si omplim la barca de persones?*

Anem cobrint la superfície de la barca amb els ninots de joguina (o les baletes) fins que estigui a punt d'enfonsar-se. Parem en aquest moment perquè no ens interessa que s'enfonsi ara. Observem amb els nens què ha passat. Llavors parlem de les complicacions al mar.

- *Si hi ha mala mar, què pot passar? Estaran segures aquestes persones?*

Fem algunes onades i observem què passa. Potser volca o potser s'enfonsa. En qualsevol cas, parlem de les opcions de salvar-se que tenen les persones que pateixen un naufragi en alta mar (hem de saber que el cos no pot aguantar gaire estona a l'aigua freda per causa de la hipotèrmia; saber nadar no és una solució).

Tornem a col·locar la barca amb les persones a dins. Recordem que, al conte que ens ocupa, el narrador ens explica que durant tot el viatge no para de ploure. Plantegem una nova pregunta.

- *Què passarà si omplim la barca d'aigua com si plogués sense parar?*

A continuació, omplim la barca d'aigua i observem què passa.

Fem aquest experiment perquè ens interessa que els nens i nenes prenguin consciència dels riscos del viatge amb barca, de com l'aigua de la pluja deu espantar els nostres protagonistes, i perquè imaginin què podien fer mentre plovia per evitar enfonsar-se, el fred que devien experimentar, la necessitat que devien tenir de pregar o desitjar ajuda...

C) Elaborem un nou relat

A partir d'aquí demanarem als alumnes que escriguin un relat donant resposta a la pregunta amb la qual hem iniciat aquesta activitat: *Què hauria passat si hagués pujat més gent a la barca?*

Activitat 10. Establim vincles d'empatia

Així com en la proposta anterior ajudem els nens i nenes a aprofundir en l'estratègia de crear una història alternativa, en aquesta ens endinsarem en una nova estratègia: la visualització. Aquesta estratègia ens permet ajudar els infants a desenvolupar un dels sentiments més valuosos en la relació amb altres persones, l'empatia, que és tan necessària en una societat formada per persones d'orígens diversos. Així, els prejudicis i els estereotips podran ser suplerts pels valors humans.

Us proposem una llista de substantius que han de ser introduïts amb cura abans de fer l'exercici. Educar en la sensibilitat exigeix provocació, i amb aquest exercici proposem fer-ho. Alguns infants més sensibles no tindran problemes per a entendre'ls. però a alguns els poden resultar abstractes. Per això els donarem l'oportunitat d'acostar-s'hi i de posar nom a emocions que poden haver sentit o poden sentir en un futur.

Els termes per designar emocions que us proposem són:

Emocions positives	Emocions negatives
Benestar - Calma - Satisfacció	Por - Terror - Neguit
Coratge - Il·lusió - Solidaritat	Tristesa - Cansament
Amabilitat - Esperança	Incertesa - Desesperació -
Acolliment - Projecció	Indiferència - Enyorança -
Instint de protecció - Desig	Esgotament - Petitesa Desconcert
Satisfacció - Comprensió	- Interès (econòmic) Aclapament

A partir de la identificació del significat de les paraules, dividirem novament el grup classe en cinc grups de treball cooperatiu. Després repartirem dues o tres escenes entre els diferents grups (no tenen per què ser escenes consecutives). A continuació, els demanarem que observin bé cada escena, que recordin el que hi passa i que

intentin sentir, amb tots els sentits, què experimentarien ells en aquella situació. Ho comentaran amb els companys del grup i, un cop posades en comú totes les impressions, hauran d'arribar a un acord respecte d'una o dues emocions que considerin que es poden associar a cada personatge representat en l'escena. Hi poden afegir una etiqueta amb el nom de l'emoció identificada.

Un cop conclosa l'activitat en petit grup, es farà una posada en comú amb el gran grup. Un representant de cada grup explicarà els acords als quals ha arribat el seu grup per a aquella pàgina.

A partir d'aquest moment convidem a fer una reflexió sobre el resultat. Pretenem fer entendre que l'empatia ens ajuda a entendre el que passa i senten les persones. Quan viuen situacions difícils, posar-nos en la seva pell ens ajudarà a ajudar-los i a ser més bones persones.

Per què creieu que ens ha anat bé fer aquesta activitat? Què n'hem après? En què ens pot ajudar?

6.4. Activitats d'ampliació

Activitat 11. Anem a la biblioteca

A la biblioteca, els llibres estan classificats per temes (medi ambient, emocions, valors, família, pau, animals...). Proponem als alumnes que reflexionin sobre la categoria més adequada per a classificar el llibre que han llegit. De vegades trobaran que un mateix llibre es podrien classificar en dues o més seccions, de manera que hauran de fer l'esforç en decidir-ne una en base a algun argument. Per a establir les classificacions, podeu consultar les orientacions de l'ePèrgam¹⁶ o seguir la proposta de la vostra biblioteca municipal.¹⁷

- *On creieu que podríeu trobar el viatge de Francesca Sanna a la biblioteca? Per què?*

¹⁶ Enllaç al projecte ePèrgam: <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/biblioteca/epergam/> [Consulta: 26/01/18]

¹⁷ Trobareu un exemple a la xarxa de biblioteques de Girona al següent enllaç: http://bibliotequesdegirona.cat/infantil/upload/fixers/PROPOSTA_CLASSIFICACIO_ZONA_NFANTIL.pdf [Consulta: 26.01.18]

Activitat 12. Reflexionem amb les il·lustracions

Francesca Sanna va dissenyar per al seu llibre *El viatge* un projecte digital. En aquest projecte, els lectors (infants) havien d'interaccionar amb el programa per a escollir la millor opció per als protagonistes de la història. El projecte digital no va arrelar i finalment no es va tirar endavant, però a través de les pàgines d'Instagram i Pinterest de l'autora podem trobar algunes escenes que no es van incloure al llibre, que es va publicar amb el títol anglès *I'm immigrant*. Adoneu-vos de l'intel·ligent joc gràfic que fa el títol a la coberta de l'edició anglesa, en què superposa l'afirmació *I'm* ('jo soc') amb les dues primeres lletres del mot *immigrant*.

Comentem les il·lustracions amb els alumnes. Són imatges que ens aporten molta informació sobre el relat de Sanna. A continuació plantejarem una pregunta:

- Per què Francesca Sanna va descartar aquestes escenes de la història?

No tenim la resposta a aquesta pregunta, però se li pot preguntar directament contactant amb ella a través de la seva pàgina web.

Imatges capturades de les plataformes Instagram i Pinterest de l'autora

D'altra banda, gràcies a la pregunta que un infant li va fer a l'autora en una entrevista,¹⁸ sabem que Sanna va prendre la decisió de deixar el final obert perquè és conscient que la crisi dels refugiats encara no s'ha resolt i no podem saber com acabarà. Seria arriscat escriure un final per a un tema tan complex.

¹⁸ Enllaç a l'entrevista: <http://www.bbk.ac.uk/reluctantinternationalists/blog/conversation-francesca-sanna/> [Consulta: 26.01.18]

Activitat 13. Els ocells i jo

Els ocells són un element recurrent en aquest llibre de Sanna. Apareixen principalment a les il·lustracions, i ho fan per aportar esperança, projecció cap a un futur segur. En la presentació del llibre de la primera edició anglesa, l'autora comentava que observar el vol dels ocells migratoris la va fer reflexionar sobre els viatges que fan els immigrants. Els ocells migren, viatgen, com nosaltres, però en canvi ells no han de travessar fronteres. I es va preguntar què passaria si l'experiència de les famílies refugiades fos la seva. I si li passés a ella?

Després de totes les activitats que ens hem plantejat al llarg d'aquest dossier, moltes d'elles centrades en l'empatia i la identificació d'emocions, hem trobat necessari tancar tot el recorregut amb una proposta individual d'introspecció. En aquesta activitat proposem donar resposta a la pregunta que es fa la mateixa autora, plantejant-la als alumnes.

- *I si... em passés a mi?*

Activitat 14. Reflexionem sobre la personalitat de l'autora

Amb la seva obra i la seva decisió, Sanna demostra que és una autora empàtica, compromesa, sensibilitzada amb el problema dels refugiats. Plantegem aquests conceptes als alumnes i ajudem-los a entendre'ls.

"Francesca Sanna és un autora empàtica, sensibilitzada i compromesa".

Demanarem als nens i nenes que cerquin el significat dels adjectius *sensibilitzada* i *compromesa* (poden fer-ne una cerca, demanar-ho a la família i portar la resposta l'endemà, o poden recórrer l'escola preguntant-ho a altres mestres i continuar amb l'activitat en la mateixa sessió). En tenir-ne les respostes, ho posarem en comú i anotarem les explicacions en un document compartit. Per exemple:

"Francesca Sanna és una autora empàtica, sensibilitzada i compromesa".

- Francesca Sanna és una autora que s'ha preocupat per conèixer la realitat de les persones refugiades.
- ...
- ...

En aquest tipus de feina demanem precisió en el discurs oral i escrit.

Un cop entesos els conceptes d'empatia, sensibilització i compromís, us proposem que creeu una llista de possibles temes sobre els quals es podrien escriure noves històries, també empàtiques, crítiques i compromeses. La llista ens donarà peu a múltiples activitats, com pot ser la creació de contes il·lustrats per part dels alumnes. A més, potser seria una bona idea posar-vos en contacte amb l'autora per fer-li arribar la proposta de temes en una breu carta formal, que li podeu enviar per correu electrònic. Us proposem que li expliqueu el procés que heu treballat a l'escola i compartiu amb ella noves idees. Podeu contactar amb l'autora a través de la seva pàgina web:

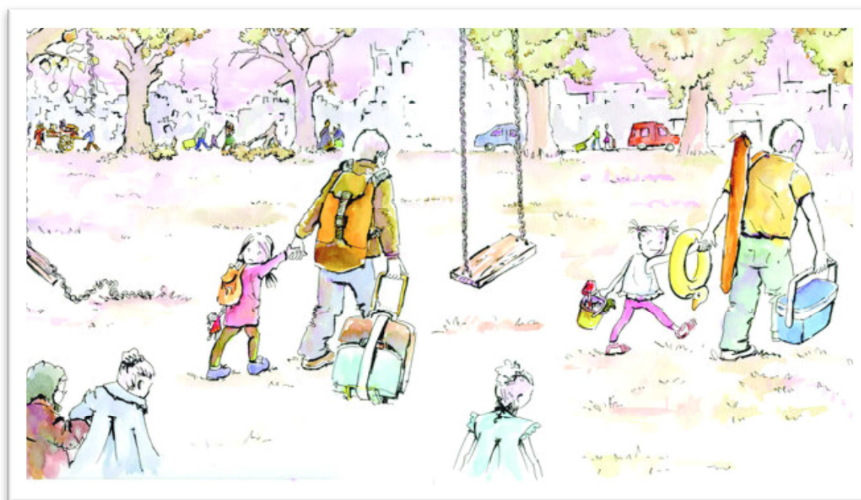
<https://francescasanna.com/> [Consulta: 26.01.18]

Demaneu que algú tradueixi la carta a l'italià o a l'anglès.

Activitat 15. Trobem punts de connexió entre dos àlbums il·lustrats

Us proposem que reviseu altres llibres que tractin sobre la fugida de persones refugiades i els compareu: busqueu-hi els punts d'unió i els trets diferencials. Com ja hem assenyalat en el dossier *Persones que cerquen refugi... En diuen refugiats*, per entendre la crisi dels refugiats i estimular l'empatia, és importat que els alumnes de primària es facin preguntes que els ajudin a posar en relació les experiències que viuen les persones refugiades i les seves experiències personals. Us suggerim la lectura d'un altre viatge. Es tracta de l'àlbum il·lustrat sense text **El viatge de Samira**,¹⁹ d'Helena Portella Bergés (Edicions La Garbera, 2016). Aquest títol ens planteja una intel·ligent narració visual de dues històries en paral·lel: una família de refugiats i una família que viu en un indret qualsevol d'algun país occidental sense cap conflicte bèl·lic. Totes dues històries mostren gestos i accions similars, però el que les fa radicalment diferents és el context en el qual tenen lloc (un en guerra i l'altre no). La potència de la comparació obre interrogants ètics sobre la injustícia dels fets dramàtics que pateixen moltes persones, mentre que moltes altres viuen el seu dia a dia sense ser-ne conscients o sense implicar-s'hi. De la comparació també es desprèn una denúncia indirecta de les dificultats polítiques i la burocràcia que agreugen el problema encara més, perquè els drets fonamentals dels refugiats queden desatesos.

¹⁹ *El viatge de Samira*, d'Helena Portella, és una obra creada com a projecte solidari i no es localitza fàcilment a les biblioteques. Trobareu informació sobre el projecte i una relació de llibreries a la pàgina de presentació del seu facebook: www.facebook.com/elviatgedesamira [Consulta: 26.01.18]. És una obra econòmica i els beneficis són destinats a entitats que treballen per a la crisi dels refugiats.

Mostra d'una escena de l'obra *El Viatge de Samira*. L'àlbum, sense text, ens mostra un paral·lelisme. Veiem gestos similars però amb una destinació i una intenció molt diferents.

A partir de l'obra *El viatge de Samira*, us proposem dues activitats:

A) Lectura i conversa

Us animem a llegir *El viatge de Samira* i interpretar amb atenció les imatges, que sense paraules narren aquestes dues històries paral·leles. Aquesta obra mereix una dilatada conversa dialògica pel potencial de reflexió personal i col·lectiva que aporten les imatges.

B) Comparació de les dues obres

Un cop compartida l'obra, us proposem que compareu *El viatge de Samira*, d'Helena Portell, amb *El viatge*, de Francesca Sanna, que hi busqueu punts de connexió. Podeu centrar-vos en diversos aspectes, com els següents:

- Quins fets són similars?
- Quina part del recorregut és coincident?
- Quins personatges apareixen en una i altra història que són similars?
- Quines dificultats es troben els personatges en totes dues històries?
- Algú els ajuda? Com?
- ...

C) Connexió entre la família de la història i la família de cada nen

Inspirats per l'aportació d'Helena Portell, us proposem que intenteu traslladar la proposta a l'obra de Sanna. Mentre es desenvolupa el viatge de la família de la història

de Francesca Sanna, plantegem als alumnes que reflexionin sobre què estarien fent ells i la seva família en les següents escenes:

- Quan viatgen d'amagat.
- Quan agafen la bicicleta per fer una part del viatge.
- Quan viatgen de nit.
- Quan passen la frontera.
- Quan travessen el mar en una barca.

A continuació, us proposem fer agrupaments per a treballar de manera cooperativa en grups de quatre o cinc alumnes. Cada grup recrearà una imatge sense text paral·lela a cadascuna de les escenes o etapes analitzades. Podeu triar entre dues modalitats de treball:

- **Modalitat A.** Grupal. Els membres de cada grup cooperatiu creen junts una escena de les cinc proposades per a compartir després amb tot el grup classe.
- **Modalitat B.** Cada nen o nena del grup cooperatiu crea individualment una escena de les cinc proposades, que sumará a la dels altres companys. Després, les escenes d'aquest grup es posen en comú amb les dels altres grups.

Quan tingueu les escenes il·lustrades, farem una exposició de les obres enganxant-les en un mural. En un costat posarem les imatges de l'obra de Sanna, l'una sota l'altra, encapçalades per la següent frase: *Mentre la família de Francesca Sanna ha de...* A l'altre costat, a la mateixa línia, penjarem les imatges dels nens, i encapçalarem la columna amb la frase: *La meva (nostra) família i jo ara podem...*

Si escolliu la modalitat A, tindreu una sola composició. Si feu la modalitat B tindreu cinc històries o murals per comparar. En qualsevol cas, fora bo que els alumnes preparessin una breu exposició oral explicant els elements de la seva composició (en la modalitat A hi haurà un portaveu i en la modalitat B cada alumne exposarà la seva part).

Activitat 16. Ara i no tan lluny d'aquí...

Sovint ens pot semblar que les històries que llegim als llibres ens queden molt lluny, perquè passen en algun indret remot o perquè se situen en un temps molt reculat. El viatge que narra la Samira, però, malauradament és una història basada en experiències reals actuals, que tenen lloc molt a prop nostre. Són moltes les preguntes que ens sorgeixen davant una situació de crisi com aquesta: On passa? Per què? Quan? Des de quan? Fins quan? On aniran? Per què allà? Com hi arribaran? Què necessitaran per fer-ho? I els malalts? Quants són? I si no hi ha lloc per a tothom? On viuran? De què treballaran? Com es comunicaran? Com pagaran un habitatge? Els nens aniran a l'escola? Com els anirà?...

- *Quines preguntes voldríeu fer sobre la crisi dels refugiats?*
- *Qui creieu que us les pot contestar o on podeu trobar-ne les respostes?*

Organitzeu els alumnes per a preparar preguntes sobre la crisi de refugiats en grups cooperatius (podríeu iniciar l'activitat amb alguna dinàmica com, per exemple, el full giratori, on cadascú fa la seva aportació i la comparteix amb el grup, o l'estratègia 1-2-4, en què es permet als alumnes una estona de treball individual, seguida d'una estona de reflexió i discussió en parella, abans de posar en comú les reflexions amb els companys del grup i arribar a una proposta de preguntes compartides).

Un cop elaborades les preguntes, preneu decisions sobre les fonts de consulta (a qui preguntar o on trobar la informació). Al punt 7 trobareu una selecció d'enllaços per a la consulta.

Si ho creieu convenient, podeu mirar el reportatge d'InfoK *Especial Refugiats*, del 29.10.15, en el qual el programa respon les preguntes d'un grup d'alumnes que participen en l'especial. A l'annex trobareu també més enllaços sobre la crisi dels refugiats emesos pel programa InfoK, així com altres enllaços a testimonis de persones refugiades.

<http://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/especial-refugiats/video/5560719/> [Consulta: 26.01.18]

Si necessiteu tenir l'activitat molt pautaada, també trobareu útil l'enllaç de l'organització Barcelona Ciutat Refugi, amb preguntes concretes i properes del context català.

<http://ciutatrefugi.barcelona/ca/preguntes-frequents> [Consulta: 26.01.18]

Permeteu un temps prudencial de cerca i consulta i feu-ne la posada en comú. En acabar l'activitat, plantegeu les següents preguntes:

- *Quines preguntes han estat contestades?*

- *Quines preguntes han estat fàcils de contestar?*
- *Quines preguntes han estat més difícils de contestar? Per què penseu que no són respostes fàcils?*
- *Quines preguntes us han quedat sense resposta? A qui ens podem adreçar per a resoldre-les?*

És probable que quedi un seguit de preguntes sense resposta. Us proposem redactar una carta formal i enviar-la a una organització que treballi en favor de les persones refugiades, bé perquè us contestin les preguntes o per a concertar una visita. Trobareu una relació d'entitats a l'annex, moltes d'elles amb seu a Catalunya.

Activitat 17. Coneguem els drets dels refugiats

Cercar solucions a la crisi dels refugiats és un objectiu complex que encara avui genera debat, però hi ha consens sobre quins són els drets fonamentals d'aquestes persones desplaçades, que és inexcusable respectar. Amb aquesta activitat pretenem ajudar els alumnes a reflexionar sobre els drets de les persones refugiades.

Segons l'article 14 de la Declaració Universal dels Drets Humans,²⁰ tota persona té dret a buscar asil en cas de persecució però, a més d'aquest dret, a la Convenció de Ginebra del 1951 i l'Estatut dels refugiats, s'estableix que les persones refugiades tenen uns drets que han de ser respectats pels països receptors i signants de l'Estatut. Podeu consultar els drets dels refugiats a la mateixa Declaració i a l'ACNUR.²¹ Aquí n'enumerem uns quants:

- Dret a no ser castigat per l'entrada irregular al país
- Dret al treball remunerat
- Dret a la llibertat de circulació dins del territori
- Dret a un habitatge digne
- Dret a una educació pública i gratuïta
- Dret a l'assistència mèdica
- Dret a la llibertat de religió
- Dret d'accés als tribunals
- Dret d'obtenció de documents d'identitat i viatges

²⁰ Trobareu informació sobre els Drets Humans del programa «Coneix els teus drets» de la Generalitat de Catalunya i altres entitats públiques catalanes a:
http://www.coneixelsteusdrets.cat/home_drets_3.html [Consulta: 26.01.18]

²¹ Enllaç explicatiu dels drets i deures de les persones refugiades en castellà:
http://recursos.eacnur.org/hubfs/Content/ACN_ebook_Derechos_refugiados.pdf?t=14 [Consulta: 26.01.18]

Us proposem que els llegiu amb els alumnes i intenteu ampliar com es concreta cadascun. Tot seguit, us convidem a crear-ne una imatge representativa per a elaborar un pòster que els presenti de manera visual, acompanyats d'una breu explicació.

Exemple. Proposta original del blog «Diari de C. Click»²²

L'objectiu d'aquesta activitat és afavorir la reflexió dels alumnes respecte dels drets humans i els drets de les persones refugiades. No hi ha excusa que hi valgui. Cal ajudar les persones refugiades **perquè es tracta d'un dret fonamental**. I avui el necessiten unes persones i demà la necessitarem uns altres, potser nosaltres.

Activitat 18. Empatitzem amb una vivència

Us proposem una dinàmica que pot ajudar els alumnes a experimentar el que han viscut els protagonistes de la història.

Objectiu de l'activitat: generar empatia i reflexionar sobre els dilemes ètics que es donen en una situació de crisi.

Material necessari

1€
Val per 1 compra

- Un tall de de pa de pessic o similar per alumne.
- Un val representatiu de compra per a cada nen per valor d'1 €.
- Gometes de 4 colors diferents, repartits de la manera següent:
 - Un gomet groc per a uns vuit alumnes de la classe
 - Un gomet verd a un altre grup de vuit alumnes aproximadament
 - Un gomet blau per a tres membres de la classe
 - Un gomet vermell per als quatre o cinc restants

²² Font: Blog Diari de C. Click. <http://diaridec.blogspot.com.es/2015/08/drets-de-linfant.html> [Consulta: 26.01.18]

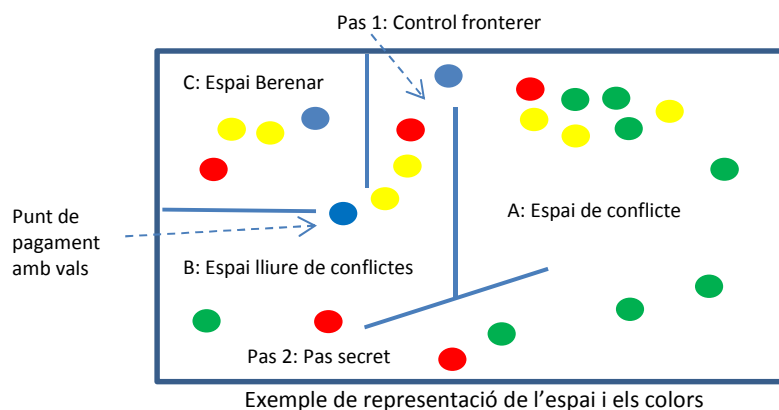
Els alumnes blaus es posaran el seu gomet en un lloc visible (al front o a la solapa de la roba) i la resta d'alumnes es posaran els gometes en un lloc poc visible (al palmell o a la part interior de la samarreta).

Distribució de l'espai

Distribuïrem l'espai de l'aula en tres zones i delimitarem dues zones de pas amb l'ajuda de les taules i cadires de l'aula:

Zona A: Espai de conflicte

- Zona B: Espai lliure de conflictes
- Zona C: Espai de berenar
- Pas 1: Control fronterer
- Pas 2: Pas secret (NOTA IMPORTANT: aquest pas només el poden conèixer en secret els alumnes amb el gomet vermell.)

Exemple de representació de l'espai i els colors

Funcionament del joc

Per començar l'activitat, tothom es col·locarà a la zona A exceptuant els alumnes del gomet blau (l'un es posarà al pas fronterer i els altres dos, al punt de pagament amb vals per accedir a l'espai de berenar) i rebrà el val amb el qual podrà berenar un cop passada la frontera.

Se'ls informarà que han de sortir de la zona A perquè es troba en conflicte i que, per fer-ho, hauran de passar el pas fronterer i ensenyar el seu gomet. Si troben algun entrebanc, hauran de mirar de buscar-hi solucions. Després, un cop es trobin a la zona lliure de conflictes, podran comprar una mica de berenar amb el seu val.

Instruccions per als diferents colors:

- El nen o nena amb gomet blau del control fronterer:
 - Deixarà passar els nens i nenes que tinguin el gomet groc, però només un cop, per sortir de la zona de conflicte.

- Deixarà passar els nens i nenes que tinguin el gomet vermell quan vulguin, ja sigui per sortir de la zona de conflicte o per tornar-hi a entrar.
- No deixarà passar els nens i nenes que tinguin el gomet verd.
- Els dos nens amb el gomet blau del punt de pagament seran els encarregats de cobrar el berenar i servir-lo a tothom que pagui amb el seu euro.
- Els nens poden menjar sempre que tinguin un val. Els alumnes de gomet blau poden berenar quan vulguin sense desatendre la frontera o l'entrada a la zona del berenar.
- Els alumnes que tinguin el gomet de color vermell podran entrar i sortir quan vulguin. A més, són els únics que sabran que hi ha un pas secret lluny de la frontera. Se'ls dirà que, si volen menjar més, poden fer-ho si ajuden els gomets de color verd a passar, ajuda per la qual rebran un val. Ara bé, han d'actuar amb molta discreció, perquè els controladors de color blau no els han de veure. Els mestres haurem de dir-los aquest privilegi en secret, abans de fer l'activitat.
- Els infants amb gomets de color verd i de color groc intentaran passar la frontera i hauran de mostrar el seu gomet en arribar-hi. No sabran què els espera durant el trajecte, però sabran que viuen en una zona de conflicte, de manera que han de ser discrets amb les informacions que puguin sentir i han d'intentar sortir de la zona de conflicte tan aviat com sigui possible.

Observacions

No podem controlar les reaccions dels nens amb gomets vermells. Alguns se solidaritzaran i d'altres no. Ells decidiran si cobren el val o no i si comparteixen el berenar o no. Probablement arribarà un moment que hi haurà malestar entre el grup. Els alumnes amb el gomet verd voldran el seu berenar perquè pensaran que no és just que els hagi tocat el color verd. Els del gomet vermell potser hauran pogut menjar dos talls de pastís, mentre que els de color groc només n'hauran menjat un. Els de color blau inicialment no seran conscients que hi ha un pas alternatiu, però acabaran adonant-se'n i s'enfadaran amb els vermells quan hi caiguin... I tot això és precisament el que necessitem encetar. Un petit conflicte. Quan creguem que és moment d'aturar-lo, farem veure als nens que és hora de reflexionar sobre el que ha passat.

- *Qui ha pogut passar i qui no? Per què?*
- *Ha estat just? Per què?*
- *Com s'han sentit els verds?*
- *Quins beneficis han tingut els gomets vermells? Per què haurien de tenir privilegis?*

- *Què han fet els gomets vermells? Han actuat bé o malament? Per què?*
- *Com han emprat el seu privilegi, els gomets vermells? (Han estat altruistes o s'han beneficiat del val per menjar dos trossos de coca?) Com s'han sentit? I ara?*
- *Com han actuat els privilegiats que podien passar i menjar sense problemes (els gomets grocs)? Han estat conscients de la injustícia que han patit els seus companys verds? Han fet alguna cosa per ajudar-los?*
- *Com s'han sentit els gomets blaus en aturar els companys i companyes de color groc?*
- *Creieu que hem après alguna cosa important amb aquesta activitat? Quina?*
- *Hi ha algú que vulgui compartir alguna cosa sobre les emocions que ha experimentat amb aquesta activitat?*

7. Recursos sobre els drets dels infants

Ajuntament de Barcelona i Lectura Fàcil. *20 anys de convenció: la infància al món*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1999. 112 pàgines
civils <http://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/20%20anys%20de%20Convenci%C3%B3%20La%20inf%C3%A0ncia%20al%20m%C3%B3n.pdf> [Consulta: 26.01.18]

Departament de Benestar i Família. *Descobrim els nostres drets*. Departament de Benestar i Família, 2003. 68 pàgines. (Propostes d'activitats, deures i indicacions pensats per a les diferents edats.)
http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/05descobrirnostresdrets03/descobrim_nostres_drets.pdf
[Consulta: 26.01.18]

Vet aquí els nostres drets, contes de l'entitat Esplais Catalans: <https://www.esplac.cat/vet-aqui-els-nostres-drets/>

Amnistia internacional. *Declaració Universal dels drets de la Infància*.
<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/docs/nu-dec-infants.htm> [Consulta: 26.01.18]

Parlament de Catalunya. *Els drets dels infants*. Barcelona: Parlament de Catalunya, 2009. 21 pàgines. (Col·lecció «Els quaderns del Parlament», 6).
<https://www.parlament.cat/document/cataleg/48039.pdf> [Consulta: 26.01.18]

Ajuntament de Barcelona. *Les tres bessones i els drets de la infància*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2002. <http://www.dretsinfant.cat/recursos-professionals-families/images/recursosPedagogics/families/bessonesdrets.pdf> [Consulta: 26.01.18]

BERGADÀ, Nati. Blog (és una pàgina privada que resulta interessant, conté enllaços a diverses propostes i recursos sobre els drets dels infants). <http://natibergada.cat/22-recursos-per-treballar-els-drets-dels-infants> [Consulta: 26.01.18]